

Niet-straftbaarstelling van artsen bij euthanasie

bijdrage internetconsultatie

Inleiding

Het voorliggende wetsvoorstel *afschaffing strafbaarstelling euthanasie door artsen* markeert een fundamentele verschuiving in de benadering van medisch begeleide levensbeëindiging. Waar nu nog sprake is van strafbaarheid met een uitzonderingsgrond, stelt dit voorstel het uitgangspunt bij: artsen zijn in beginsel ****niet strafbaar**** indien zij handelen conform de Wet toetsing levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding (WTL). Deze benadering is gestoeld op vertrouwen in de professionaliteit van artsen en de zorgvuldigheid die in de afgelopen decennia in de praktijk is opgebouwd.

Mijn visie is dat deze wetswijziging noodzakelijk en wenselijk is. Door strafbaarheid als uitgangspunt los te laten, wordt de spanning tussen medische praktijk en strafrecht weggenomen. Het versterkt bovendien het vertrouwen van patiënt en arts in een zorgvuldig en menswaardig besluitvormingsproces.

Internationale vergelijking

Duitsland

In Duitsland werd in 2020 de strafbaarstelling van hulp bij zelfdoding door het Bundesverfassungsgericht deels ongrondwettig verklaard. Actieve euthanasie blijft verboden, maar artsen mogen in bepaalde gevallen hulp bij zelfdoding bieden. Toetsing vindt plaats op basis van *vrijwilligheid, weloverwogenheid en medische zorgvuldigheid*.

Zweden

Zweden kent geen actieve euthanasie. Wel wordt passieve euthanasie (staken/onthouden van behandeling) geaccepteerd. Artsen zijn niet strafbaar wanneer zij handelen op basis van de wil van de patiënt, mits dit goed is gedocumenteerd.

Denemarken

Denemarken verbiedt actieve euthanasie, maar staat behandelstops en palliatieve sedatie toe. Een levenstestament (behandelings-testamente) is juridisch bindend en geeft richting aan beslissingen. Artsen worden beschermd wanneer zij conform dit testament handelen.

België

België kent sinds 2002 een wettelijk kader voor actieve euthanasie. Artsen zijn niet strafbaar mits voldaan is aan strikte voorwaarden: vrijwillig en weloverwogen verzoek, uitzichtloos en ondraaglijk lijden, raadpleging van een tweede arts, en melding aan de Federale Controle- en Evaluatiecommissie.

Frankrijk

Frankrijk kent geen actieve euthanasie maar wel de Claeys-Leonetti-wet, die passieve euthanasie en diepe palliatieve sedatie regelt. Artsen zijn beschermd mits zij zorgvuldig handelen en het verzoek van de patiënt schriftelijk is vastgelegd.

Zwitserland

In Zwitserland is hulp bij zelfdoding toegestaan, zolang het niet uit winstbejag gebeurt. Dit biedt burgers de mogelijkheid, vaak via organisaties, om onder begeleiding te sterven. Actieve euthanasie door artsen is echter verboden.

Voorwaarden voor artsen

Voor een goed functionerend systeem waarin euthanasie niet strafbaar is, dienen artsen die medewerken aan levensbeëindiging aan de volgende vijf voorwaarden te voldoen:

1. Registratie: Artsen moeten geregistreerd zijn in een speciaal euthanasie-register, gekoppeld aan het BIG-register.
2. Specialistische opleiding: Artsen moeten een gestandaardiseerde en gecertificeerde opleiding tot euthanasie-arts hebben gevolgd.
3. Onafhankelijke toetsing: Voor iedere casus moet een onafhankelijke arts de situatie beoordelen, vergelijkbaar met de tweede-arts-toets in België.
4. Transparante verslaglegging: Iedere uitvoering moet volledig worden vastgelegd in een digitaal dossier dat verplicht wordt gemeld bij een toetsingscommissie.
5. Permanente nascholing en intervisie: Artsen dienen regelmatig bijscholing te volgen en deel te nemen aan intervisie, zoals in Duitsland en België gebruikelijk is, om zorgvuldigheid en professionele reflectie te waarborgen.

Voorwaarden voor de euthanasie-vrager

De patiënt die een euthanasieverzoek doet, moet aan specifieke vereisten voldoen, die door de arts zorgvuldig moeten worden getoetst en vastgelegd:

- Levenstestament: Een notarieel levenstestament is verplicht, waarin de wensen van de patiënt ondubbelzinnig zijn vastgelegd.
- Vrijwilligheid en wilsbekwaamheid: Het verzoek moet volledig vrijwillig, consistent en weloverwogen zijn.
- Medisch criterium: Er moet sprake zijn van ondraaglijk en uitzichtloos lichamelijk of psychisch lijden.
- Toetsing door arts: De arts die euthanasie uitvoert, moet deze voorwaarden controleren en vastleggen.
- Coöperatie Laatste Wil-protocol: Bij een "voltooid leven"-verzoek moet de patiënt dit hebben vastgelegd conform de richtlijnen van de Coöperatie Laatste Wil, inclusief een notarieel levenstestament.

Voltooid leven

Een bijzondere categorie betreft euthanasie bij een voltooid leven. Indien een patiënt zijn of haar leven als voltooid ervaart en dit goed heeft vastgelegd in een notarieel document, moet dit – mits zorgvuldig getoetst – ook als niet strafbaar worden beschouwd.

- Ondraaglijk en uitzichtloos lijden: Deze grondslag moet worden vastgesteld, bijvoorbeeld volgens de aanwijzingen die de Coöperatie Laatste Wil heeft ontwikkeld.
- Internationaal perspectief:
 - België en Zwitserland kennen ruimte voor hulp bij zelfdoding zonder strikt medisch lijdencriterium.
 - In Zweden en Denemarken ligt de nadruk op passieve euthanasie en binding aan levenstestamenten.
 - Duitsland hanteert vrijwilligheid en autonomie als kernbegrip.
 - Frankrijk blijft restrictiever maar erkent palliatieve sedatie als alternatief.

Conclusie

De afschaffing van de strafbaarstelling van artsen die euthanasie verrichten, biedt een noodzakelijke modernisering van het Nederlandse recht. Door de rol van artsen uit de strafrechtelijke sfeer te halen en vertrouwen centraal te stellen, ontstaat ruimte voor zorgvuldig, transparant en humaan handelen.

Mijn visie is dat dit voorstel moet worden omarmd, mits er duidelijke randvoorwaarden gelden voor artsen (registratie, opleiding, toetsing, verslaglegging, scholing) en voor patiënten (levenstestament, wilsbekwaamheid, ondraaglijk lijden, toetsing, CLW-protocol). Ook bij voltooid leven moet de waardigheid en autonomie van de patiënt leidend zijn.

Nederland kan hiermee internationaal opnieuw het voortouw nemen in een humane en zorgvuldige benadering van het levenseinde.